

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Impiö, Elina; Piispanen, Maarika

Title: Pelkkää leikkiä?

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Impiö, E., & Piispanen, M. (2015). Pelkkää leikkiä?. *Alkuopetus*, 2015(1), 10-11.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kirjoittajina ovat luokanopettaja, Kaustarin koulun apulaisrehtori Elina Impiö ja Yliopistonopettaja Maarika Piispanen. Artikkelissa tehdään lyhyt katsaus Kaustarin pienten lasten koulun joustavaan alkuopetukseen, jossa leikillä on keskeinen sija. Torkinmäen koulun osana toimiva Kaustarin koulu ja Kokkolan yliopistokeskus Chydenius ovat osallistuneet yhdessä leikillistä pedagogiikkaa kehittävään ”Leikki osana oppimista” -oppimisympäristöhankkeeseen.

PELKKÄÄ LEIKKIÄ?

Yhteinen arvomaailma luo oppilaille turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteen. Päivät ja viikot soljuvat "samanlaisina" leikin ja aktiivisen toiminnan ja hiljaisen työskentelyn vuorotteluna. Säännöt ovat ja pysyvät riippumatta siitä kuka aikuinen on paikalla. Työ ja leikki vuorottelevat, nivoutuvat yhteen, mikä omalta osaltaan luo turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta, ennakoitavuutta. Hienoa. Niin mielettömän hienoa.

Näillä sanoilla eräs luokanopettajaopiskelija kuvasi harjoitteluympäristöään opetusharjoittelunsa loppuksi. Saman tunteen voi aistia kouluun saapuva vierailija milloin vain. Kaustarin pientenlasten koulussa on kodinomainen tunnelma, vaikka esi- ja alkuopetusikäisiä oppilaita vilistää paikasta toiseen ja koulu on heitä pullollaan – jopa niin ääriään myöten, että pihalle on tuotu muutama lisäparakki, jotta mahdollisimman moni oppilas voisi aloittaa koulupolkunsa lähikoulussaan. Tunnelmaan on selkeä resepti; lapsilähtöinen leikillinen pedagogiikka, turvalliset aikuiset, toimintaympäristö, jossa eri-ikäiset lapset opiskelevat yhdessä toisiaan auttaen ja toisiltaan oppien sekä kiireettömyys. Koulussa kasvetaan ja kasvatetaan, opitaan ja opetellaan omassa tahdissa, joustavasti. Ulkopuolisen silmin on lähes mahdotonta erottaa, kuka on ekaluokkalainen tai tokaluokkalainen. Mukana on eskarilaisiakin. Opettajille ja oppilaille siirtymät ryhmistä ja toiminnoista toisiin ovat kuitenkin selkeät – kyse on opitusta toimintakulttuurista, jossa ”Ketut”, ”Karhut” ja ”Kauriit”, pienet ja isot, ohjautuvat omiin oppimistuokioihin ja askareisiin soljuvasti. Kiirettä ja hätäilyä ei ole, sillä kukin tietää, että jokaisesta pidetään huolta. Jokainen ehtii ja oppii – ajallaan.

Yhtäkkiä koulu muuntuu melkoiseksi toimintapajaksi: osa oppilaista valmistaa paperimassasta hedelmiä, vihanneksia ja juureksia, osa rakentaa maatalouskoneita legoista, osa hoitaa erilaisia eläinperheitä maatilaleikissä ja osa mittaa peltoneliöitään ulkona mitan, langan ja pienten työkoneiden kanssa. Niillä aletaan kohta leikkiä maatalan töitä omalla ”peltotilkulla”. Ennen toimintapajojen alkua teeman sisältöjä on käyty läpi oppimistuokioissa. Sisältöinä ovat olleet mm. puutarhan ja pellon sato sekä maatalan eläimet. Kaikki oppilaat vierailivat myös maatalouskoneliikkeessä, jossa saatiin tietoa koneista.

Tässä kaikessa on kyse leikistä, jonka taustalla ovat selkeät tavoitteet: oppilaat valmistautuvat maalaismarkkinoihin tutustumalla monipuolisesti maatalan toimintoihin. Opetussuunnitelmasta huolella valitut sisältöalueet näyttävät poikkitieteellisesti lapsen ikäkaudelle sopivana ja lapsille tutuna toimintana, leikkinä. Leikin kautta opiskellaan uusia asioita autenttisisissa, kuvitteellisissa tilanteissa, joihin liittyvät leikkivälineet ja materiaalit (mm. pienoismallit). Autenttiset tehtävät myös johdattavat oppilaat leikeissä ongelmanratkaisutilanteisiin, joissa heidän tulee käyttää luovuutta ja rakentaa uutta tietoa yhteistoiminnallisesti aiemman tietonsa pohjalle (ks. Herrington, Reeves, Oliver 2010).

Tämä leikkikokonaisuus päättyy maalaismarkkinoihin, joihin on kutsuttu myös koulun naapurusto ja oppilaiden vanhemmat. Vanhemmat ovat kantaneet kortensa kekoon tuomalla herkkupöytänsä syksyn satoa ja leipomalla marjapiirakkaa ja porkkanapiirakka. Maalaismarkkinoilla on esillä oppilaiden piirroksia, askarteluja ja puutyöpajassa valmistettuja ”työkoneita”.

Leikki osana oppimista -tutkimushankkeessa haluttiin ilmentää sitä suunnitteluprosessia ja haasteita, joita toimivan kokonaisuuden taakse kätkeytyy. Ulkopuoliselle tarkkailijalle toiminta näyttää helposti pelkkänä leikkinä, mutta opetussuunnitelmasta nostetut sisällöt suuntaavat leikkiä tavoitteita kohti. Lisäksi leikeissä harjoitetaan monia tärkeitä taitoja: vertaisoppimista, sosiaalista vuorovaikutusta, sääntöjen

muodostamista ja toisten auttamista. Leikit antavat myös mahdollisuuden edetä yksilöllisesti ja itseohjautuvasti. Vertaisoppimisen myötä sisällöt saattavat tarkentua tavalla, jota aikuinen ei olisi etukäteen osannut edes ajatella.

Suunnitteluprosessi vaatii itseasiassa melkoisen palapelin hallintaa, missä vuosien työskentelystä samojen kollegoiden kanssa on selkeästi hyötyä. Hyötyä on myös siitä, että oppilaat kasvavat koulun toimintakulttuuriin eskariajasta alkaen. Silti, leikillisten projektien luominen sisältää omat haasteensa. Projektit syntyvät monien aineiden sopivista sekoitussuhteista: on annettava tilaa luovuudelle ja yksilöllisyydelle, ja hyväksyttävä leikin monenlaiset tavat ilmentyä. On myös pohdittava sitä, missä määrin leikkiä tulee ohjeistaa. Leikin on pohjattava opittuun ja samalla on tarjottava mahdollisuus oppia uutta. Silti leikissä tulisi säilyttää luovuus ja vapaus, jota leikki vaatii onnistuakseen. Eräs opettajista totesikin tärkeänä pohdinnan aiheena sen, missä tulee raja, että ohjeistetaan niin paljon, että leikki ei enää ole leikkiä vaan näytelmä? Samalla hän kuitenkin tiesi vastauksen: opettajalla on oltava hyvä oppilaantuntemus ja ammattitaito. Opettajan on nähtävä lapsien erilaiset tilanteet: toisen leikki lähtee heti luomaan itseään, kun toinen oppilas tarvitsee enemmän ohjausta tai rohkaisua. Leikin alussa ei voi koskaan täysin tietää, kuinka se etenee tai mikä on sen lopputulos – mutta sekin on opettavaista. Joku löytää leikin kautta sellaista uutta, mitä toinen ei ollut ajatellutkaan.

Tutkimusprojektin myötä on ollut mielenkiintoista huomata, että koulussa leikit, jotka ohjeistettiin vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin, muuttuivat vapaaksi leikiksi oppilaiden ohjaamattomalla ajalla. Välineet ja opitut asiat toimivat leikin virittäjinä jatkossa, ja osoittivat oppilaiden oppineen niitä asioita, jotka olivat ohjattujen leikkien tavoitteina. Leikki toimi oppimisen avaajana ja opitun soveltajana - Lapset jäljittelivät ja tulkitsivat eri elämäntilanteiden tapahtumia hankkimiensa kokemusten, elämysten, käsitysten ja konkreettisten tietojen pohjalta. Oppiminen sekä autenttisten kontekstien ja leikin tuomien roolien merkityksellisyys ilmeni myös siinä, miten oppilaat muistivat Leikki osana oppimista -projektin jälkeen hämmästyttävän hyvin eri leikkejä, joita he olivat kolmiviikkoisen projektin aikana leikkineet.

Pedagogisesti hyvin suunniteltu leikki nousee oppimisessa erittäin tärkeään osaan ja on yleistettävä lähtökohta kaiken ikäisten oppimisen perustana. Leikkipedagogi Huiziga (1938) toteaa leikin olevan läsnä kaikkialla, kaiken aikaa - leikkiminen on ihmisen perusominaisuus, ei ainoastaan lasten huvi.

Kaustarin koulussa leikki jatkuu: se on ollut olemassa aina ja mihin se päättyisikään? Leikki asuu lapsissa ja se on osa lapsen luontaista toimintaa, se on osa oppimista. Maalaismarkkinoiden jälkeen vuorossa on uusi leikillinen oppimisprojekti, ”Näin se yhteiskunta pyörii”. Pienisyhteiskunnassa mallinnetaan leikkien avulla yhteiskunnan toimintaa: pankki, kauppa, eläinlääkäri, teatteri – ja monet muut – aloittavat toimintansa Kaustarin pienen koulun sisällä.

Pieni käsi koputtaa olkapäähäni määrätietoisesti ja kohtaan koululaisen ujosti hymyilevät kasvot: ”Oletko sinä jonossa?” tyttö kysyy. Huomaan seisovani keskellä kauppaleikkiä. Myytävät tuotteet näyttävät herkullisilta ja päätän ostaa omenan. Myyjä laskee rahat tarkasti ja muistaa sanoa kohteliaasti: ”Ole hyvä”.